

Хајрадин М. Радончић¹
Универзитет одбране у Београду, Војна академија
Београд (Србија)
Самед М. Каровић²
Универзитет „Едуконс“, Факултет за студије безбедности
Сремска Каменица (Србија)
Зоран С. Јефтић³
Универзитет у Београду, Факултет безбедности
Београд (Србија)

УДК 323.1:351.78(497.11)
316.64:351.78(497.11)
Оригинални научни рад
Примљен 11/02/2019
Измењен 16/06/2019
Прихваћен 24/06/2019
doi: [10.5937/socpreg53-20527](https://doi.org/10.5937/socpreg53-20527)

ПЕРЦЕПЦИЈА МЕЂУНАЦИОНАЛНИХ ОДНОСА КРОЗ ПРИЗМУ БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сажетак: У раду се анализирају међунационални односи у Републици Србији који могу имати утицај на безбедност Републике Србије.

Циљ рада је да се сагледају и објасне елементи релевантни за систем безбедности из угла међунационалних односа кроз ставове припадника цркава и верских заједница.

Истраживање је обављено кроз анкетно испитивање и усмерене оријентационе интервјуе са представницима исламске заједнице на простору Републике Србије, где живе становници ове заједнице, са представницима државне управе, локалних и регионалних власти.

Кључне речи: безбедност, међунационални односи, Српска православна црква, исламска заједница.

Увод

Постоје многобројни разлози за актуелизацију изучавања проблема заједница и безбедности Републике Србије. Условљавају их актуелни трендови и промене у регионалном и глобалном окружењу. Почетна активност у томе треба да буде утврђивање јасног става о формулацији улоге цркава и верских заједница у целокупном систему и формулисању националних интереса на којима се и базира безбедност Републике Србије.

Истраживањем је обухваћено становништво исламске заједнице као основног узорка које је насељено у општинама (градовима) Нови Пазар, Тутин, Сјеница, Београд, Нови Сад, Врање, Прешево и Бујановац, а обухваћени су и студенти Факултета исламских студија у Новом Пазару, Богословског факултета Универзитета у Београду, Факултета безбедности Универзитета у Београду, Војне академије, Универзитета одбране у Београду и ученици средњих медреса. Узорак је коришћен

---

¹ hajradin.radoncic@gmail.com

² karovic.samed@gmail.com

³ jeficz@ymail.com

у реализацији методе испитивања, ради добијања што веродостојнијих података о предмету истраживања. Као контролни узорак обухваћено је становништво Српске православне цркве, које је насељено у наведеним општинама. У приказу резултата наведена структура приказана је као посебна варијабла, али се у закључивању користила јединствено, јер су резултати истраживања показали велико слагање ставова. Подаци добијени методом испитивања послужили су у доношењу коначних ставова о међунационалним односима кроз призму безбедности Републике Србије.

Такође, у истраживању пошло се од основане претпоставке у вишенационалној и мултиконфесионалној заједници да безбедност увек зависи од стања међунационалних, међуконфесионалних односа, тако да идентификујући чиниоце који утичу на те односе, ми на индиректан начин идентификујемо чиниоце од којих зависи безбедност.

Кључни резултати истраживања показују да у оквиру националне безбедности Републике Србије, цркве и верске заједнице могу имати централно место. Посебно је важно издвојити битне социодемографске факторе који утичу на формирање, одржавање и мењање стања националне безбедности Републике Србије. Нарочито је важан диверзитет цркава и верских заједница и њен утицај на безбедност Републике Србије. Полазећи од претпоставке да је систем вредности један од фактора који има непосредне импликације на безбедност, у раду су идентификована обележја која се односе на морална, етичка и културна својства људи која могу да се доведу у однос са предметом истраживања.

У наредним истраживањима неопходно је пажњу усмерити на: (1) критичко разматрање различитих аспеката приступа реконцептуализацији проучавања безбедности; (2) даља истраживања у смеру потпуне интеграције исламске заједнице у јединствену исламску заједницу и (3) научни приступ у превазилажењу могућих конфликтних ситуација на релацији држава – мањинске групе и њихову даљу интеграцију у безбедносне структуре Републике Србије.

Теоријски приступ безбедности

Рedefинисање концепта безбедности у последње време је попримило различите облике. Постало је, рекло би се, као домаћа радиност. Често поприма питања високог приоритета као што су људска права, економија, животна средина, трговина дрогом, епидемија, криминал или друштвене неправде и традиционална брига за безбедност од спољних војних претњи (Baldwin, 1997). Према истом аутору, безбедност је у концептуалном смислу, спорна, јер су ставови теоретичара толико далеко, да није ни приближно могуће постићи консензус око њеног значења.

Драгишић је приметио да (Dragišić, 2011), спорови око дефинисања појма безбедности потичу још од вредносних ставова, односно од вредности које треба штитити (физичка и имовинска сигурност, политичка независност, територијални интегритет, међународни мир и сл.) и основног субјекта који је предмет заштите (грађанин - полицајац, држава, међународна заједница, социјална сигурност, економски систем, животна средина, итд). Имајући у виду наведено, може се констатовати да је теоријски приступ безбедности крајем хладног рата донео нове дилеме око појма безбедности (савремено значење појма безбедности) тј. напуш-

та се уже схватање засновано на војним претњама. Савремено значење појма безбедност и његових функција не односи се само на друштвено - државни контекст. Шире посматрано (савремено значење појма безбедности), обухвата све видове људске делатности и такво сватање резултат је нових изазова, ризика и претњи који обухватају готово све видове људске делатности.

Са повећањем обима, изазова, ризика и претњи непрекидно се мења теоријски приступ безбедности. Према Мијалковићу (Мијалковић, 2009), таква ситуација је, поред многобројних фактора последица недовољног познавања појава којима се угрожавају референтне вредности човека, државе, међународне заједнице и планете, али и механизма њихове заштите. С обзиром на нове изазове, ризике и претње, нужен услов њиховог решавања представља спознаја и проналажење нових знања о безбедносним појавама и теоријском приступу безбедности.

Како је истакао Милосављевић Б., „реч „безбедност” има данас веома разуђену употребу. Од ње су створени бројни ужи појмови са специфичним значењем. Говори се, тако, о индивидуалној (људској, личној), јавној, државној, националној (унутрашњој и спољној) безбедности и међународној безбедности (која може бити разматрана као регионална, колективна и глобална безбедност). Затим, о војној, политичкој, друштвеној, економској и еколошкој безбедности итд. Постоје и још ужи појмови, какви су безбедност имовине, саобраћаја, границе или неког објекта, безбедност неке установе или компаније, безбедност на раду, безбедност хране итд.” (Milosavljević, 2014).

Галије запажа да (Gallie, 1956), безбедност има различито значење, за неке аналитичаре безбедност је као лопта, субјективан и растегљив појам. У техничком језику друштвених наука, на безбедност се често указује као на „суштински споран појам”.

Савремени свет је данас тешко разумети без позивања на њену безбедност. Сваког дана у свету људска безбедност је угрожена (људи гину, гладују, бивају мучени силовани, осиромашени, затварани, протеривани, или им се у име безбедности ускраћују права на образовање...). Отуда приступ безбедности захтева свеобухватно сагледавање нових изазова, ризика и претњи и „...због свега овога, безбедност је необично занимљива, често погубна, али увек значајна тема” (Pol D. Vilijam, 2012).

Није чудно што се безбедност истражује и што се о њој расправља од када постоји људско друштво. Као што ће свако истраживање етимологије ове речи показати, безбедност је имала различито значење у прошлости, има у садашњости и имаће и у будућности.

Безбедност представља основне функције и најзначајније елементе државности сваке земље. Ту треба истаћи систематско праћење и познавање изазова, ризика и претњи укључујући однос између Војске Србије, команди и штабова, Сектора за ванредне ситуације и штабова цивилне заштите на свим нивоима (Pavlovic & Karovic, 2015), који обезбеђују државну стабилност, њен суверенитет и територијални интегритет.

Такође, безбедност представља друштвени феномен који обухвата организациони, друштвени и историјски контекст, имајући у виду да је она једна од основних животних функција и предуслов опстанка и деловања појединца, државе, друштва и међународне заједнице уопште (Radoncic, Karovic & Dudic, 2016).

Како Мијалковић истиче (Mijalković, 2009), многи елементи теорије и праксе безбедности развијали су се у оквиру религије. Паралелно са религијом, у народу се развијала и псеудорелигијска (паганска) пракса (веровања, магијски ритуали и обичаји) заштите и безбедности појединца и колектива. Тако се, у симбиози са (само)заштитном праксом, развијала безбедносна култура. Таква констатација намеће питање међунационалних односа као битан елемент безбедности државе и друштва.

Теоријском приступу безбедности, важно место заузима и Стратегија националне безбедности Републике Србије (Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, 2009), даје анализу окружења Републике Србије, идентификује изазове, ризике и претње безбедности, утврђује националне интересе, одређује циљеве, основна начела и елементе политике националне безбедности, дефинише структуру, начела функционисања и одговорности у оквиру система безбедности. Национални и верски екстремизам као и деструктивно деловање појединих верских секти и култова на породицу и друштво постаје све израженији проблем и добија карактер све значајнијег безбедносног ризика Републике Србије. Стратегија одбране Републике Србије, (Strategija odbrane Republike Srbije, 2009), такође, анализира безбедносно окружење, идентификује изазове, ризике и претње, међу којима посебно истиче национални и верски екстремизам, као расприривање националне и верске мржње, нетрпељивости и искључивости, који имају корене у сукобима на етничкој и верској основи, у ближој и даљој прошлости и предсављају претњу националним интересима Републике Србије. Отуда, циљ политике националне безбедности Републике Србије јесте унапређење безбедности грађана, друштва и државе, јачање институција националне безбедности, превентивно деловање кроз спровођење ефикасних мера и активности, као и адекватно решавање ризика и претњи безбедности ради заштите националних интереса, што је и основа спровођења овог истраживања.

Болдвин је запазио (Baldwin, 1997), да у пркос широкој употреби „безбедности” од стране научника и политичара током последњих четрдесет година, није посвећено много пажње објашњавању концепта безбедности. Оно што треба имати у виду јесте да не постоји јединствен општеприхваћен концепт безбедности јер разне дефиниције дају и различите концепте безбедности. Концепт је и даље нејасан, пошто потиче из једноставнијих дефиниција које су у почетку наглашавале одсуство војне претње и политичке принуде да би касније укључиле и друге облике невојних претњи (Oladipo, 2013). Исти аутор запажа да како не постоји универзални концепт, садржај безбедности се проширио током година. Данас покрива различита међусобно повезана питања у свету која утичу на опстанак друштва и државе. Безбедност се креће од традиционалног или конвенционалног начина војне моћи, бави се узроцима и последицама рата између држава, економском снагом, етничким, верским и идеолошким сукобима, трговинским и економским сукобима, енергетским залихама, науком и технологијом, храном, као и претњама људској безбедности и стабилности држава од деградације животне средине, заразних болести, климатских промена и активностима „одметнутих” држава.

Безбедност је још увек замишљена као одсуство претње од употребе физичке силе ма које врсте. Она је превише значајна и сложена да би била препуштена једној

научној области. Због тога истраживање безбедности постаје дуже и сложеније, али истраживачима може помоћи да сагледају основна питања безбедности у садашњој ери.

Међунационални односи

За испитивање ставова о стању међунационалних односа у Републици Србији, спроведено је емпиријско истраживање⁴ на факултетима⁵ и у општинама (градовима)⁶ у којима припадници исламске заједнице чине значајну популацију. Добијени резултати показују да су разлике у ставовима испитаника о стању међунационалних односа у Републици Србији статистички значајне.

Илустрација подручја и ставова испитаника, њихова сагласност у погледу међунационалних односа у Републици Србији, приказани су [Табелом 1](#)

Посебно треба истаћи да су испитаници међунационалне односе у Републици Србији оценили као углавном лоше на подручјима Бујановца, Сјенице, Новог Пазара и Прешева, док испитаници са подручја Београда, Тутина и Новог Сада те односе нису оценили ни као лоше, ни добре.

Вредности аритметичких средина показују критичнију перцепцију стања међунационалних односа у Бујановцу ($M=1,73$), Сјеници ($M=2,11$), Новом Саду ($M=2,29$), Новом Пазару ($M=2,41$) и Прешеву ($M=2,52$), а мање критичну у Београду ($M=3,06$) и Тутину ($M=3,03$)⁷. Највећа сагласност испитаника постигнута је када су оцењивали стање националних односа у општинама (градовима) Бујановац ($\sigma=0,761$), Сјеница ($\sigma=0,820$), Нови Пазар ($\sigma=0,885$) и Београд ($\sigma=0,974$). Мања сагласност постигнута када су такву оцену давали испитаници из општина (градови) Тутин ($\sigma=1,045$), Прешево ($\sigma=1,285$) и Нови Сад ($\sigma=1,338$).

Полазећи од квалитета међунационалних односа у Србији, као једног од значајнијих фактора који могу имати утицај на формирање јавног мњења припадника ислама према безбедности Републике Србије, у претходним разматрањима, на основу одговора испитаника, може се закључити да они у суштини „нису ни лоши ни добри”.

⁴ Планирано је и изведено емпиријско истраживање за потребе израде докторске дисертације „Утицај исламске заједнице на безбедност и одбрану Републике Србије” која је одбрањена на Војној академији Универзитета одбране у Београду 2013. године на узорку од 1334 испитаника. Узорак је подељен на два подузорка на идентичан број испитаника који је реализован на територији Републике Србије (Београд, Нови Сад, Нови Пазар, Тутин, Сјеница, Врање, Прешево, Бујановац, Богословски факултет Универзитета у Београду, Факултет исламских студија у Новом Пазару, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Војна академија Универзитета одбране у Београду и Медреса у Новом Пазару). У свакој од наведених области узорак је чинило већинско српско становништво (који су се изјаснили као припадници Српске православне цркве) и још припадници мањинских етничких група и то: Бошњаци, Муслимани, Горанци, Албанци, Роми и Турци (који су се изјаснили као припадници исламске заједнице).

⁵ Богословски факултет Универзитета у Београду, Факултет безбедности Универзитета у Београду, Војна академија Универзитета одбране у Београду, Факултет исламских студија у Новом Пазару и Медреса у Новом Пазару.

⁶ Београд, Нови Сад, Нови Пазар, Тутин, Сјеница, Прешево, Бујановац.

⁷ Мањи резултат значи лошије односе.

Међутим, треба имати у виду да не постоји хомогеност одговора испитаника исламске заједнице ако се они разматрају у односу на град (општину) у коме испитаници живе. Тако се међунационални односи, према мишљењу испитаника, оцењују „углавном лошим” у срединама у којима је већинско или је значајније заступљено муслиманско становништво (Бујановац, Сјеница, Нови Пазар, Прешево). С друге стране, тамо где је мали проценат испитаника исламске заједнице у односу на друге народе преовлађује оцена да су међунационални односи „углавном добри” и да „нису ни лоши ни добри” (Београд, Нови Сад, Тутин).

Да би се добила потпуна слика таквих односа било је неопходно прикупити и ставове испитаника Српске православне цркве у наведеним општинама и упоредити добијене резултате са ставовима испитаника исламске заједнице.

Табеларним приказом представљени су ставови испитаника Српске православне цркве и испитаника исламске заједнице (Табела 2), где се посебно уочавају гледишта према којима су односи у погледу међунационалних релација идентични са ставовима испитаника исламске заједнице на подручјима Новог Пазара и Београда.

При оцени квалитета међунационалних односа у Републици Србији код испитаника који живе на територији града Београда, утврђено је да не постоји статистички значајна разлика. Одговарајући т-однос износи 0,450 и није значајан.

Код испитаника Српске православне цркве који живе на територији града Новог Пазара, утврђено је да не постоји статистички значајна разлика о питању квалитета међунационалних односа у Републици Србији. Одговарајући т-однос износи 0,850 и није значајан.

На територији града Нови Сад утврђено је постојање статистички значајне разлике. Код испитаника исламске заједнице средња вредност процене износи 2,29, а стандардна девијација 1,338, а код испитаника Српске православне цркве средња вредност процене износи 3,33, а стандардна девијација 0,892. Одговарајући т-однос износи 4,646 и значајан је на нивоу $p=0,01$.

Према ставовима испитаника који живе на територији општине Тутин утврђено је да постоји статистички значајна разлика. Код испитаника исламске заједнице, средња вредност процене износи 3,03, а стандардна девијација 1,045, док код испитаника Српске православне цркве, средња вредност процене износи 1,67, а стандардна девијација 0,606. Одговарајући т-однос износи 6,882 и значајан је на нивоу $p=0,01$.

На подручју општине Бујановац истраживање је спроведено међу испитаницима исламске заједнице. Упоредивање је вршено са испитаницима Српске православне цркве на подручју Врање.⁸ Утврђено је постојање статистички значајне разлике у ставовима, који се односе на квалитет међунационалних односа. Посебно је интересантно нагласити скалну вредност код испитаника исламске заједнице, где средња вредност процене износи 1,73, а стандардна девијација 0,763, док је код ис-

⁸ На територијама општина Прешево и Бујановац анкетирани су припадници исламске заједнице, док су на територији општине Врање анкетирани припадници Српске православне цркве као становници најближе општине са православним становништвом. Резултати анкетираних припадника СПЦ из општине Врање коришћени су као узорак за општине Прешево и Бујановац.

питаника Српске православне цркве средња вредност процене 3,00, а стандардна девијација 0,730. Одговарајући t -однос износи 6,817 и значајан је на нивоу $p=0,01$. Илустровани подаци указују на углавном лоше међунационалне односе.

На подручју општине Прешево истраживање је спроведено међу испитаницима исламске заједнице. Упоредивање је вршено са испитаницима Српске православне цркве на подручју Врања. Утврђено је постојање статистички значајне разлике. Код испитаника исламске заједнице средња вредност процене износи 2,52, а стандардна девијација 1,285. Код испитаника Српске православне цркве средња вредност процене износи 3,00, а стандардна девијација 0,730. Одговарајући t -однос износи 2,336 и значајан је на нивоу $p=0,05$. Упоредијући податке са испитаницима исламске заједнице општине Бујановац, подаци се разликују и указују да међунационалне односе испитаници исламске заједнице у општини Прешево оцењују бољим него испитаници исламске заједнице у општини Бујановац, али статистички гледано уопште међунационални односи су лоши.

Може се констатовати да се ставови испитаника исламске заједнице и испитаника Српске православне цркве делимично разликују у погледу интензитета тих односа. Испитаници Српске православне цркве искључивији су у односу на релацију међунационалних односа, првенствено у констатацији да су они углавном лоши. Такве ставове дају и испитаници исламске заједнице, само су у нешто блажој форми. То је посебно исказано кроз скалне вредности одређених ставова и њихову средњу вредност. Добијени резултати указују да су наведени ставови хомогени код оба узорка о оцени квалитета међунационалних односа у Републици Србији.

Вредносни систем и процена стања међунационалних односа

Вредносни систем стања међунационалних односа исказан кроз обележја која репрезентују међунационалне односе у Републици Србији.

Према подацима из [Табеле 3](#), констатовано је да постоји значајна корелација између система вредности испитаника и њихове процене стања међунационалних односа у Републици Србији. То се посебно односи на испитанике исламске заједнице. На основу вредности и предзнака добијених коефицијената корелације може се закључити да они испитаници који придају већи значај вредностима као што су: част, народ (нација), традиција, храброст, мир у свету, религија и будућност – стање међунационалних односа оцењују неповољнијим. При том је најизраженија корелација између вредновања храбрости и процене стања међунационалних односа са коефицијентом корелације $r=-0,134$ ($p<0,01$). За разлику од испитаника исламске заједнице, код испитаника Српске православне цркве добијена је само једна статистички значајна корелација, и то с позитивним предзнаком с коефицијентом корелације $r=0,097$ ($p<0,05$), која указује на повезаност вредновања равноправности људи и перцепције стања међунационалних односа.

На основу наведених резултата може се закључити да, када је реч о испитаницима исламске заједнице, постоји међузависност између њиховог система вредности и процене стања међунационалних односа. С обзиром на то да су све добијене корелације на овом узорку с негативним предзнаком, испитаници већи значај придају наведеним вредностима, процењујући да су међунационални односи

лошији, и обрнуто. Према томе, ако би се апроксимативно хтео описати профил испитаника исламске заједнице који сматрају да су међунационални односи лошији, могло би се рећи да су то они у чијем се вредносном систему високо котирају „храброст”, „нација (народ)”, „традиција”, „религија” „будућност” и „част”. Дубље објашњење наведених ставова није могуће изводити без додатних истраживања која би се односила на наведене констатације. С тим у вези било би потребно конструисати нове инструменте.

Већина корелација добијених на узорку Српске православне цркве са позитивним предзнаком указује на другачији смер повезаности посматраних појава у односу на узорак исламске заједнице. Међутим, чињеница да те корелације нису статистички значајне не дају могућност извођења смелијих закључака без додатних истраживања назначене појаве.

Резултати истраживања указују да међу испитаницима исламске заједнице не постоје статистички значајне разлике у погледу вредносног система који се односи на безбедност државе. Индикативно је да и једна и друга заједница сматрају да патриотизам и држава имају мали значај или немају значаја у њиховом вредносном систему.

Статистички врло значајан ниво корелације са системом вредности, код исламске заједнице, показују ставови испитаника који у систему вредности високо цене храброст и народ (нацију), а статистички значајну корелацију они који у систему вредности цене будућност, традицију, религију и част. С друге стране, код испитаника Српске православне цркве, једино ова корелација има статистички значајну вредност ($p=0,097$). Треба имати у виду и да се, у смислу предзнака корелације, узорковани скупови слажу само у оцени поноса, части и искрености, као обележја система вредности и стања међуљудских односа у Републици Србији.

3.1. Повезаност појединих фактора од значаја за безбедност Републике Србије и процене стања по изабраним варијаблама

Ради идентификовања корелације између процене значаја утицаја фактора на безбедност Републике Србије и процене стања по конкретно идентификованим својствима, испитаници су процењивали повезаност процене стања у Републици Србији по понуђеним елементима. Првенствено су разматрана својства релевантна за безбедност Републике Србије, а манифестују се варијаблама: мултинационални састав становништва Србије; постојање двеју исламских заједница; нестабилни односи у исламској заједници; подршка институција (Владе) Републике Србије једној од исламских заједница; подршка медија једној од исламских заједница и негативна иступања верских службеника.

Када је реч о повезаности фактора утицаја мултинационалног састава становништва Републике Србије; подршке медија једној од исламских заједница и стања међунационалних односа у Републици Србији код оба подузорка, не постоји значајна повезаност између процене величине утицаја мултинационалног састава становништва Републике Србије, подршке медија једној од исламских заједница, с једне стране и стања међунационалних односа у Србији, с друге стране као фактора који утиче на безбедност Републике Србије. Повезаности нису статистички значајне и не дају могућност извођења закључака без додатних истраживања назначене појаве.

Међутим, код фактора: постојање двеју исламских заједница; нестабилни односи у исламској заједници; подршка институција (Владе) Републике Србије једној од исламских заједница и негативна иступања верских службеника, с једне стране и стања међунационалних односа у Републици Србији, с друге стране, као фактора који утичу на безбедност Републике Србије, добијене су статистички значајне корелације.

3.1.2. *Постојање двеју исламских заједница*

У анализи јединства припадника ислама у Републици Србији пошло се од мишљења испитаника о оправданости постојања двеју исламских заједница. Као што се и могло очекивати, велика већина испитаника изјаснила се негативно о овом питању.

Од значаја је и податак да већина испитаника који припадају Српској православној цркви имају негативан став о постојању двеју исламских заједница. Анализом одговора испитаника Српске православне цркве уочавају се супротни ставови у односу на припаднике исламске заједнице [Табела 4]. Испитаници Српске православне цркве основне проблеме у исламској заједници виде у самој исламској заједници. То потврђује и велики број испитаника који се није изјаснио по овом питању, што се може закључити да они подељеност исламске заједнице сматрају унутрашњим питањем.

На основу коефицијената корелације [табела 4], види се да код испитаника исламске заједнице не постоји значајна повезаност између процене величине утицаја постојања двеју исламских заједница, с једне стране и стања међунационалних односа у Републици Србији, с друге стране, као фактора који утиче на безбедност Републике Србије. Међутим, чињеница да те повезаности нису статистички значајне и не дају могућност извођења смелијих закључака без додатних истраживања назначене појаве.

Код испитаника Српске православне цркве добијен је значајан коефицијент корелације постојања двеју исламских заједница у Републици Србији и стања међунационалних односа у Републици Србији, с друге стране као фактора који утиче на безбедност Републике Србије са негативним предзнаком. Према томе, може се закључити да код испитаника Српске православне цркве придавањем већег утицаја постојања двеју исламских заједница праћено је нижим оценама неповољнијом проценом стања међунационалних односа и мањим поверењем у исламску заједницу.

Из напред наведеног, може се закључити да постоји висок ниво неслагања између ставова испитаника исламске заједнице и испитаника који припадају Српској православној цркви. Доказана је сагласност свих испитаника у тези да нема оправдања за постојање двеју исламских заједница на територији Републике Србије, док о свим осталим питањима подзорци имају супротстављене ставове. То се уочава почев од делимичне сагласности по питању детерминисања субјеката одговорних за постојање двеју исламских заједница у Републици Србији, преко супротстављених ставова о питању оцене међунационалних односа и постојања две исламске заједнице у Републици Србији.

Разлике су статистички значајне, што наводи на питање осетљивости у сегменту безбедности Републике Србије. Испитаници обе популације окренути су својој

националној, односно верској припадности и скалне вредности упућују да су оне и по смеру и по интензитету оријентисане према себи, односно сопственом идентитету.

О постојању двеју исламских заједница, што се може сматрати последицом нестабилних односа у самој исламској заједници, испитаници имају сличне ставове.

3.1.3. Несїабилни односи у исламској заједници

На основу коефицијената корелације [Табела 5], уочава се да код испитаника исламске заједнице не постоји значајна повезаност између процене величине утицаја нестабилних односа у исламској заједници, с једне стране и стања међунационалних односа у Републици Србији, с друге стране као фактора који утиче на безбедност Републике Србије. Међутим, чињеница је да те повезаности нису статистички значајне и не дају могућност извођења смелијих закључака без додатних истраживања назначене појаве.

Када је реч о резултатима на узорку испитаника Српске православне цркве, може се закључити да испитаници који придају већи значај нестабилним односима у исламској заједници као фактору безбедности Републике Србије, неповољније оцењују стање међунационалних односа у Републици Србији.

Из резултата истраживања уочава се да исходиште таквог мишљења треба тражити у односу припадника исламске заједнице према постојању две исламске заједнице као последици нестабилних односа међу њима самима. Потврда таквог става је негативан смер у корелацији између утицаја нестабилних односа у исламској заједници и стања међунационалних односа у Републици Србији, али и у погледу друштвеног положаја припадника ислама.

3.1.4. Однос инстїиїуција Републике Србије према исламским заједницама

Подршка државних институција једној од исламских заједница, према мишљењу испитаника, има негативан утицај на стање међунационалних односа. Интересантно је и да све корелације имају негативан смер што упућује на став да држава не треба да фаворизује ниједну од две исламске заједнице.

Резултати приказани у [Табели 6] показују да испитаници исламске заједнице који сматрају да подршка институција Републике Србије једној од исламских заједница значајно утиче на безбедност Републике Србије, неповољније оцењују стање међунационалних односа у Републици Србији.

Код испитаника Српске православне цркве, мишљење да подршка институција Републике Србије једној од исламских заједница значајно утиче на безбедност Републике Србије и стање међунационалних односа у Републици Србији оцењују нижим оценама.

Из таквих резултата произлази да би државне институције јединственим приступом према свим припадницима ислама на територији Србије дале позитиван допринос њиховом друштвеном положају и стању међунационалних односа, што би у крајњој инстанци позитивно утицало на јачање безбедности Републике Србије.

3.1.5. Неїативна исїуїуїања верских службеника

Испитаници исламске заједнице сматрају да негативна иступања верских службеника не утичу на безбедност Републике Србије и повољније оцењују стање међунационалних односа у Републици Србији. Не постоји значајна повезаност

између процене величине утицаја негативних иступања верских службеника, с једне стране и стања међунационалних односа у Републици Србији, с друге стране, као фактора који утиче на безбедност Републике Србије.

Испитаници српске православне цркве који сматрају да негативна иступања верских службеника значајно утичу на безбедност Републике Србије јесу они испитаници који оцењују нижим оценама стање међунационалних односа у Републици Србији [Табела 7].

У оквиру спроведеног истраживања и резултата до којих се дошло, могуће је издвојити најзначајнија сазнања. Посебно треба нагласити да свако емпиријско истраживање имплицира одређен теоријски оквир. Теоријска основа спроведеног истраживања заснована је на већем броју релевантних извора који су били доступни и утицали су на предмет истраживања.

Анализом укупних резултата истраживања доказано је да међунационални односи кроз призму безбедности Републике Србије немају значајнијег утицаја на укупну безбедност Републике Србије, али цркве и верске заједнице могу имати утицај на формирање ставова јавног мњења својих припадника према безбедности Републике Србије, што у одређеним условима може имати импликације на безбедност Републике Србије.

Однос ставова јавног мњења припадника цркава и верских заједница према вредностима државе, као што је безбедност, јесте питање које треба разматрати и актуелизовати и у резултатима истраживања. Истраживања су показала реалан однос и идентификовала кључне факторе који су значајни из угла безбедности Републике Србије и практичног решавања питања цркава и верских заједница, као значајног сегмента националне безбедности.

Hajradin M. Radončić¹
University of Defense, Military Academy
Belgrade (Serbia)

Samed M. Karović²
University «Educons», Security Studies Faculty
Sremska Kamenica (Serbia)

Zoran S. Jeftić³
University of Belgrade, Faculty of Security Studies
Belgrade (Serbia)

PERCEPTION OF INTERETHNIC RELATIONS THROUGH THE PRISM OF SECURITY OF THE REPUBLIC OF SERBIA

(Translation In Extenso)

Abstract: The paper analyzes interethnic relations in the Republic of Serbia that may have an impact on the security of the Republic of Serbia.

The purpose of this paper is to examine and explain the elements relevant to the security system from the perspective of interethnic relations through the attitudes of members of churches and religious communities.

The research was conducted through survey testing and directed orientation interviews with representatives of the Islamic community in the Republic of Serbia, in places where the inhabitants of this community live, the representatives of state administration, local and regional authorities.

Keywords: security, international relations, Serbian Orthodox Church, Islamic community.

Introduction

There are numerous reasons for the actualization of the study into the problems of communities and the security of the Republic of Serbia. They are conditioned by current trends and changes in the regional and global environment. The initial activity with this regard should be to establish a clear position on the formulation of the role of churches and religious communities in the overall system and the formulation of national interests on which the security of the Republic of Serbia is based.

The survey included the population of the Islamic community as a primary sample, living in the municipalities (cities) of Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Belgrade, Novi Sad, Vranje, Preševo and Bujanovac, and the students of the Faculty of Islamic Studies in Novi Pazar, Faculty of Theology University of Belgrade, Faculty of Security Studies University of Belgrade, Military Academy University of Defense in Belgrade, and high school students. The

---

¹ hajradin.radoncic@gmail.com

² karovic.samed@gmail.com

³ jefticz@ymail.com

sample was used in the realization of the survey method in order to obtain data which are as reliable as possible regarding the subject of the research. The control sample included the population belonging to the Serbian Orthodox Church, living in these municipalities. In the presentation of the results, the stated structure was presented as a separate variable, but it was used jointly in conclusion-making, as the results of the research showed a great agreement of views. The data obtained by the survey method served for drawing final conclusions about interethnic relations through the prism of security of the Republic of Serbia.

Also, the research started from a well-founded assumption in multinational and multi-confessional communities that security always depends on the state of interethnic, inter-confessional relations, so that by identifying the factors that influence those relations, we indirectly identify the factors on which security depends.

The key research findings show that within the national security of the Republic of Serbia, a central place can belong to churches and religious communities. It is especially important to identify important sociodemographic factors that influence the formation, maintenance and change of the national security of the Republic of Serbia. The diversity of churches and religious communities and their impact on the security of the Republic of Serbia are also of particular importance. Starting from the assumption that the value system is one of the factors that has immediate implications for security, the paper identifies characteristics that relate to the moral, ethical, and cultural characteristics of people who can be related to the subject of the research.

In future research, attention needs to be focused on: (1) critical consideration of different aspects of the approach to reconceptualizing security studies; (2) further research towards the full integration of the Islamic community into a unified Islamic community; and (3) a scientific approach to overcoming possible conflict situations between minorities and the state and their further integration into the security structures of the Republic of Serbia.

1. The theoretical approach to security

The redefinition of the concept of security has taken many forms in recent times. It has become, one could say, a domestic craft. It often includes high-priority issues such as human rights, the economy, the environment, drug trafficking, epidemics, crime or social injustices, and the traditional concern for security against external military threats (Baldwin, 1997). According to the same author, security is conceptually controversial, because the views of the theorists are so far apart that it is nowhere near possible to reach a consensus on its meaning.

Dragišić noted that (Dragišić, 2011) the disputes over defining the concept of security originate from value attitudes, that is, from values that need to be protected (physical and property security, political independence, territorial integrity, international peace, etc.) and the basic entity that is subject of protection (citizen - police officer, state, international community, social security, ecosystem, environment, etc.). In view of the above, it can be concluded that the theoretical approach to security at the end of the Cold War has raised new dilemmas about the concept of security (the modern meaning of the term security), that is, a narrower conception based on military threats is being abandoned.

The contemporary meaning of the term security and its functions does not refer only to the socio - state context. More broadly, the contemporary meaning of the term security encompasses all aspects of human activity, and such an understanding is the result of new challenges, risks and threats that encompass almost all aspects of human activity.

With the increase in scope, challenges, risks and threats, the theoretical approach to security is constantly changing. According to Mijalković (Mijalković, 2009), this situation, in addition to many factors, is a consequence of insufficient knowledge about the phenomena that endanger referential values of people, the state, the international community and the planet, as well as the mechanisms of their protection. In view of new challenges, risks and threats, a necessary condition for solving them is the understanding and discovery of new knowledge about security phenomena and the theoretical approach to security.

As Milosavljević B. pointed out, “the word ‘security’ has a very widespread use today. It has created a number of narrower terms with specific meanings. Thus, one can discuss about individual (human, personal), public, state, national (internal and external) security and international security (which can be considered as regional, collective and global security), then about military, political, social, economic and environmental security, etc. There are even narrower terms, such as the security of property, traffic, borders or an object, the security of an institution or a company, safety at work, food safety, etc.” (Milosavljević, 2014).

Gallie notes that (Gallie, 1956) security has different meanings; for some analysts, security is like a ball, a subjective and a stretching term. In the technical language of the social sciences, security is often referred to as a “substantially contentious term”.

The modern world today is difficult to understand without invoking its security. Every day, human security is endangered in the world (people are killed, starved, tortured, impoverished, imprisoned, banished, or denied the right to education in the name of security ...). Therefore, the approach to security requires a comprehensive look at new challenges, risks and threats and “... because of all this, security is an unusually interesting, often fatal, but always significant topic” (Paul D. Williams, 2012).

It is no wonder that security has been being explored and discussed since the beginning of human society. As any research into the etymology of this word will show, security has had different meanings in the past, the present, and will have different meanings in the future.

Security represents the basic functions and most important elements of the statehood of each country. Here we should emphasize the systematic monitoring and knowledge of the challenges, risks and threats including the relationship between the Serbian Armed Forces, its commands and headquarters, the Emergency Sector and Civil Protection headquarters at all levels (Pavlović & Karović, 2015), which ensure state stability, its sovereignty and territorial integrity.

Also, security is a social phenomenon that embraces the organizational, social and historical context, bearing in mind that it is one of the basic life functions and preconditions for the survival and action of the individual, state, society and the international community in general (Radončić, Karović & Dudić, 2016).

As Mijalković points out (Mijalković, 2009), many elements of security theory and practice have evolved within religion. In parallel with religion, pseudoreligious (pagan)

practices (beliefs, magical rituals and customs) of protecting and keeping the safety and security of individuals and the collective developed among people. Thus, in symbiosis with (self-)protective practices, a security culture developed. Such a statement raises the question of interethnic relations as an essential element of the security of the state and society.

The National Security Strategy of the Republic of Serbia (National Security Strategy of the Republic of Serbia, 2009) provides an important theoretical approach to security, it provides an analysis of the environment of the Republic of Serbia, identifies security challenges, risks and threats, identifies national interests, sets goals, basic principles and elements of national security policy, defines the structure, principles of functioning and responsibility within the security system. National and religious extremism, as well as the destructive action of certain religious sects and cults on the family and society, is becoming a more pronounced problem and an increasingly important security risk of the Republic of Serbia. The Defense Strategy of the Republic of Serbia (Defense Strategy of the Republic of Serbia, 2009) also analyzes the security environment, identifies challenges, risks and threats, with a special highlight on national and religious extremism, such as the incitement of national and religious hatred, intolerance and exclusion, which have roots in the conflicts on ethnic and religious grounds in the recent and distant past and which present a threat to the national interests of the Republic of Serbia. Therefore, the goal of the national security policy of the Republic of Serbia is to improve the security of citizens, society and the state, strengthen national security institutions, act preventively through the implementation of effective measures and activities, as well as to adequately address security risks and threats in order to protect national interests, which is the basis for the implementation of this research.

Baldwin observed (Baldwin, 1997) that, despite the widespread use of “security” by scientists and politicians over the last forty years, little attention has been paid to explaining the concept of security. One thing to keep in mind is that there is no single universally accepted concept of security since different definitions provide different concepts of security. The concept is still unclear, as it originates from simpler definitions that initially emphasized the absence of military threats and political coercion to include other forms of non-military threats later (Oladipo, 2013). The same author notes that since there is no universal concept, security content has expanded over the years. Today it covers various interrelated issues in the world that affect the survival of society and the state. Security moves from the traditional or conventional mode of military power, deals with the causes and consequences of war between states, economic power, ethnic, religious and ideological conflicts, trade and economic conflicts, energy supplies, science and technology, food, as well as threats to human security and the stability of states against environmental degradation, infectious diseases, climate change and the activities of “outlawed” states.

Security is still conceived as the absence of any threat of physical force of any kind. It is too significant and complex to be left to a single scientific field. This makes security research longer and more complex, but it can help researchers to grasp basic security issues in the current era.

2. Interethnic relations

In order to examine the attitudes on the state of interethnic relations in the Republic of Serbia, an empirical study⁴ was conducted at universities⁵ and in municipalities (cities)⁶ in which members of the Islamic community constitute a significant population. The obtained results show that the differences in the respondents' attitudes towards the state of interethnic relations in the Republic of Serbia are statistically significant.

Table 1 illustrates the areas and attitudes of the respondents, their agreement with the statements regarding interethnic relations in the Republic of Serbia.

It should be emphasized that the respondents rated the interethnic relations in the Republic of Serbia as generally bad in the areas of Bujanovac, Sjenica, Novi Pazar and Preševo, while the respondents from the areas of Belgrade, Tutin and Novi Sad did not evaluate these relations as neither bad, nor good.

The arithmetic mean values show a more critical perception of the state of interethnic relations in Bujanovac ($M = 1.73$), Sjenica ($M = 2.11$), Novi Sad ($M = 2.29$), Novi Pazar ($M = 2.41$) and Preševo ($M = 2.52$), and less critical in Belgrade ($M = 3.06$) and Tutin ($M = 3.03$)⁷. The highest agreement of the respondents was achieved when assessing the state of national relations in the municipalities (cities) of Bujanovac ($\sigma = 0.761$), Sjenica ($\sigma = 0.820$), Novi Pazar ($\sigma = 0.885$) and Belgrade ($\sigma = 0.974$). A lesser agreement was obtained with the respondents from the municipalities (cities) of Tutin ($\sigma = 1.045$), Preševo ($\sigma = 1.285$) and Novi Sad ($\sigma = 1.338$).

Starting from the quality of interethnic relations in Serbia, as one of the significant factors that can influence the formation of public opinion of the members of Islam towards the security of the Republic of Serbia, in the previous considerations, based on the respondents' answers, it can be concluded that they are essentially "neither bad, nor good".

However, it should be borne in mind that there is no homogeneity in the responses of the Islamic community respondents if they are considered in relation to the city (municipality) in which the respondents live. Thus, in the opinion of the respondents, interethnic relations are rated as "mostly bad" in the environments where the Muslim population is

---

⁴ An empirical study was planned and conducted on a sample of 1334 respondents for the purpose of writing a doctoral dissertation "*The Impact of Islamic Community on Security and Defense of the Republic of Serbia*", which was defended at the Military Academy of the University of Defense in Belgrade in 2013. The sample was divided into two subsamples with the same number of respondents, which was realized in the territory of the Republic of Serbia (Belgrade, Novi Sad, Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Vranje, Preševo, Bujanovac, the Faculty of Theology, University of Belgrade, the Faculty of Islamic Studies in Novi Pazar, the Faculty of Security Studies, University of Belgrade, the Military Academy of the University of Defense in Belgrade and Medresa in Novi Pazar). In each of these areas, the sample consisted of the majority Serb population (who declared themselves members of the Serbian Orthodox Church) and other members of minority ethnic groups, namely: the Bosniaks, Muslims, Gorani, Albanians, Romani, and the Turks (who declared themselves Muslim).

⁵ The Faculty of Theology, University of Belgrade, the Faculty of Security Studies, University of Belgrade, Military Academy of the University of Defense in Belgrade, Faculty of Islamic Studies in Novi Pazar and Medresa in Novi Pazar.

⁶ Belgrade, Novi Sad, Novi Pazar, Tutin, Sjenica, Preševo, Bujanovac.

⁷ A lower score means poorer relationships.

the majority or significantly represented (Bujanovac, Sjenica, Novi Pazar, Preševo). On the other hand, at places with a small percentage of respondents belonging to the Islamic community in comparison to other nations, the assessment prevails that interethnic relations are “generally good” and “neither bad, nor good” (Belgrade, Novi Sad, Tutin).

In order to get a complete picture of such relations, it was necessary to gather the views of the respondents of the Serbian Orthodox Church in the mentioned municipalities and to compare the results obtained with those of the Islamic community.

The table presents the views of the respondents belonging to the Serbian Orthodox Church and the respondents belonging to the Islamic community (Table 2), where the views regarding relations between the ethnic communities in Novi Pazar and Belgrade are identical.

When assessing the quality of interethnic relations in the Republic of Serbia among respondents living in the territory of Belgrade, it was found that there was no statistically significant difference. The corresponding t-ratio is 0.450 and is not significant.

Among the respondents belonging to the Serbian Orthodox Church living in the territory of the town of Novi Pazar, it was found that there was no statistically significant difference regarding the quality of interethnic relations in the Republic of Serbia. The corresponding t-ratio is 0.850 and is not significant.

There is a statistically significant difference in the territory of Novi Sad. For the Islamic community respondents, the mean value of the estimate is 2.29 and the standard deviation is 1.388, and for the respondents of the Serbian Orthodox Church, the mean value is 3.33 and the standard deviation is 0.892. The corresponding t-ratio is 4.646 and is significant at the level of $p = 0.01$.

According to the opinion of the respondents living in the territory of Tutin municipality, it was found that there was a statistically significant difference. For the Islamic community respondents, the mean of the estimate is 3.03 and the standard deviation is 1.045, while for the respondents of the Serbian Orthodox Church, the mean value is 1.67 and the standard deviation is 0.606. The corresponding t-ratio is 6.882 and is significant at the level of $p = 0.01$.

In the area of the municipality of Bujanovac, the survey was conducted among the respondents belonging to the Islamic community. Comparisons were made with respondents belonging to the Serbian Orthodox Church in the Vranje area⁸. There was a statistically significant difference in attitudes regarding the quality of interethnic relations. It is of particular interest to emphasize the scale value of the Islamic community respondents, where the mean value of the estimate is 1.73 and the standard deviation is 0.763, while for the respondents of the Serbian Orthodox Church, the mean value is 3.00 and the standard deviation is 0.730. The corresponding t-ratio is 6.817 and is significant at the $p = 0.01$ level. The illustrated data indicate generally poor interethnic relations.

In the Preševo municipality, the survey was conducted among Islamic community respondents. Comparisons were made with the respondents belonging to the Serbian Or-

---

⁸ Members of the Islamic community were surveyed in the territories of the municipalities of Preševo and Bujanovac, while the members of the Serbian Orthodox Church were surveyed in the closest municipality with an Orthodox population, in the territory of the municipality of Vranje. The results of the surveyed SOC members from the municipality of Vranje were used as a sample for the municipalities of Preševo and Bujanovac.

thodox Church in the Vranje area. A statistically significant difference was found. With Islamic community respondents, the mean value is 2.52 and the standard deviation is 1.285. With the Serbian Orthodox Church respondents, the mean value is 3.00 and the standard deviation is 0.730. The corresponding t-ratio is 2.336 and is significant at the level of $p = 0.05$. Comparing the data with the respondents from the Islamic community of the municipality of Bujanovac, the data differ and indicate that the respondents from the Islamic community assess interethnic relations in the municipality of Preševo as being better than the respondents of the Islamic community in the municipality of Bujanovac do, but statistically speaking, interethnic relations are poor.

It can be stated that the attitudes of the Islamic community and those of the Serbian Orthodox Church differ partly in the intensity of these relations. Respondents of the Serbian Orthodox Church are more exclusive of the relation of interethnic relations, primarily in the statement that they are generally bad. Respondents of the Islamic community also state such views, but only in a somewhat milder form. This is especially expressed through the scale values of certain items and their mean value. The obtained results indicate that the stated attitudes are homogeneous in both samples regarding the assessment of the quality of interethnic relations in the Republic of Serbia.

3. The value system and the assessment of the condition of interethnic relations

The value system of the state of interethnic relations expressed through the features that represent interethnic relations in the Republic of Serbia.

According to the data in [Table 3](#), it was concluded that there is a significant correlation between respondents' value systems and their assessment of the state of interethnic relations in the Republic of Serbia. This is especially true with Islamic community respondents. Based on the values and signs of the correlation coefficients obtained, it can be concluded that those respondents who attach greater importance to the values such as: honor, people (nation), tradition, courage, world peace, religion and future - assess the state of interethnic relations as less favorable. The most pronounced correlation is between valuing courage and the estimated state of interethnic relations with the correlation coefficient $r = -0.134$ ($p < 0.01$). Unlike the Islamic community respondents, only one statistically significant correlation was obtained from the Serbian Orthodox Church respondents, with a positive sign and with a correlation coefficient $r = 0.097$ ($p < 0.05$), which indicates a correlation between the evaluation of people's equality and perceptions of the state of interethnic relations.

Based on the above results, it can be concluded that, when it comes to the respondents of the Islamic community, there is an interdependence between their value system and the assessment of the state of interethnic relations. Given that all the correlations obtained in this sample are with a negative sign, the respondents attach greater importance to the stated values, estimating that interethnic relations are worse, and vice versa. Therefore, if one were to approximate the profile of Islamic community respondents who perceived interethnic relations to be inferior, they could be said to be those in whose value system "courage", "nation (people)", "tradition", "religion", "future" and "honor" are highly positioned. A deeper explanation of these views cannot be made without further research

that would address the findings. In this regard, it would be necessary to construct new instruments.

Most of the correlations obtained on the sample of the Serbian Orthodox Church with a positive sign indicate a different direction of the relationship between the observed phenomena and the sample of the Islamic community. However, the fact that these correlations are not statistically significant does not make it possible to draw more daring conclusions without a further investigation into the indicated phenomenon.

The results of the study indicate that there are no statistically significant differences among the Islamic community respondents regarding the value system related to state security. It is indicative that both communities believe that patriotism and the state have little or no significance in their value system.

In the Islamic community, a statistically significant level of correlation with the value system is shown with the attitudes of respondents who highly value courage and people (nation), and a statistically significant correlation with those who highly value future, tradition, religion and honor. On the other hand, with the respondents of the Serbian Orthodox Church, only this correlation has a statistically significant value ($r = 0.097$). It should be borne in mind that, in terms of the signs of correlation, the sampled sets agree only in the assessment of pride, honor and sincerity, as characteristics of the value system and the state of interpersonal relations in the Republic of Serbia.

3.1. The correlation of certain factors which are important for the security of the Republic of Serbia and the assessment of the situation according to selected variables

In order to identify the correlation between the assessment of the importance of the impact of factors on the security of the Republic of Serbia and the assessment of the situation according to specific identified properties, the respondents assessed the correlation of the assessment of the situation in the Republic of Serbia according to the elements offered. The properties that are relevant for the security of the Republic of Serbia are primarily considered, and are manifested by the following variables: the multinational composition of the population of Serbia; the existence of two Islamic communities; unstable relationships in the Islamic community; the support of the institutions (Government) of the Republic of Serbia to one of the Islamic communities; media support to one of the Islamic communities and negative statements made by religious officials.

When it comes to the correlation of factors of influence of the multinational composition of the population of the Republic of Serbia; the support of the media to one of the Islamic communities and the state of interethnic relations in the Republic of Serbia, in both sub-samples there is no significant correlation between the assessment of the impact of the multinational population of the Republic of Serbia, the support of the media to one of the Islamic communities, on the one hand, and the state of interethnic relations in Serbia, on the other, as a factor affecting the security of the Republic of Serbia. The relationships are not statistically significant and do not allow conclusions to be drawn without further investigation into the indicated phenomenon.

However, with the factors: the existence of two Islamic communities; unstable relationships in the Islamic community; the support of the institutions (Government) of the Republic of Serbia to one of the Islamic communities and the negative statements made by

religious officials, on the one hand, and the state of interethnic relations in the Republic of Serbia, on the other, as factors affecting the security of the Republic of Serbia, statistically significant correlations were obtained.

3.1.2. *The existence of two Islamic communities*

The analysis of the unity of the members of Islam in the Republic of Serbia started from respondents' opinions on the justification of the existence of two Islamic communities. As might be expected, the vast majority of respondents expressed a negative opinion on this issue.

The fact that the majority of respondents belonging to the Serbian Orthodox Church have a negative view of the existence of two Islamic communities is of significant importance. The analysis of the answers of the respondents belonging to the Serbian Orthodox Church reveals opposing attitudes towards the members of the Islamic community (Table 4). Respondents belonging to the Serbian Orthodox Church see the main problem of the Islamic community within the Islamic community itself. This is confirmed by the large number of respondents who did not comment on this issue, which can mean that they regard the division of the Islamic community as an internal issue.

Based on the correlation coefficients (Table 4), it can be observed that with the Islamic community there is no significant correlation between the magnitude of the impact of the existence of two Islamic communities, on the one hand, and the state of interethnic relations in the Republic of Serbia, on the other. However, the fact that these correlations are not statistically significant does not allow conclusions to be drawn more boldly without a further investigation into the indicated phenomenon.

The respondents belonging to the Serbian Orthodox Church provided a significant coefficient of correlation between the existence of two Islamic communities in the Republic of Serbia and the state of interethnic relations in the Republic of Serbia, as a factor affecting the security of the Republic of Serbia with a negative sign. Therefore, it can be concluded that, by attributing greater influence to the existence of two Islamic communities, the respondents belonging to the Serbian Orthodox Church simultaneously provided a less favorable assessment of the state of interethnic relations and expressed less trust towards the Islamic community.

From the abovementioned, it can be concluded that there is a high level of disagreement between the views of the respondents from the Islamic community and the respondents belonging to the Serbian Orthodox Church. The agreement of all respondents regarding the thesis that there is no justification for the existence of two Islamic communities on the territory of the Republic of Serbia was proved, while the sub-samples have opposing views on all other issues. This is evident from their partial agreement on the determination of entities responsible for the existence of two Islamic communities in the Republic of Serbia, through conflicting views on the issue of evaluating interethnic relations and the existence of two Islamic communities in the Republic of Serbia.

The differences are statistically significant, which raises the question of sensitivity in the security segment of the Republic of Serbia. Respondents of both populations are oriented towards their national or religious affiliation, and their scale values indicate that they are oriented towards themselves, that is, their own identity, in both direction and intensity.

Respondents have similar views on the existence of two Islamic communities, which can be considered to be a consequence of unstable relations within the Islamic community itself.

3.1.3. *Unstable relations in the Islamic community*

Based on the correlation coefficients (Table 5), it is observed that with the respondents from the Islamic community there is no significant correlation between the magnitude of the impact of unstable relations in the Islamic community, on the one hand, and the state of interethnic relations in the Republic of Serbia, on the other, as a factor affecting security of the Republic of Serbia. However, the fact is that these connections are not statistically significant and do not allow conclusions to be drawn more boldly without a further investigation into the indicated phenomenon.

When it comes to the results of the sample of the respondents belonging to the Serbian Orthodox Church, it can be concluded that the respondents who attach greater importance to the unstable relations in the Islamic community as a factor of security of the Republic of Serbia evaluate the state of interethnic relations in the Republic of Serbia less favorably.

The results of the research show that the origin of such an opinion should be sought in the attitude of the members of the Islamic community towards the existence of two Islamic communities as a consequence of unstable relations among themselves. The confirmation of such an attitude is a negative direction of the correlation between the influence of unstable relations in the Islamic community and the state of interethnic relations in the Republic of Serbia, but also with regard to the social position of the members of Islam.

3.1.4. *The attitude of the institutions of the Republic of Serbia to Islamic communities*

According to the respondents, the support of state institutions to one of the Islamic communities has a negative impact on the state of interethnic relations. It is also interesting that all correlations have a negative direction, suggesting that the state should not favor either of the two Islamic communities.

The results shown in Table 6 show that the respondents of the Islamic community, who believe that the support of the institutions of the Republic of Serbia to one of the Islamic communities significantly affects the security of the Republic of Serbia, have a less favorable assessment of the state of interethnic relations in the Republic of Serbia.

According to the respondents belonging to the Serbian Orthodox Church, there is an opinion that the support of the institutions of the Republic of Serbia to one of the Islamic communities significantly affects the security of the Republic of Serbia and the state of interethnic relations in the Republic of Serbia is rated lower.

From these results, it would appear that state institutions would make a positive contribution to their social status and the status of interethnic relations through an equal approach to all members of Islam in the territory of Serbia, which would ultimately have a positive effect on strengthening the security of the Republic of Serbia.

3.1.5. *Negative statements made by religious officials*

Respondents belonging to the Islamic community believe that negative statements made by religious officials do not affect the security of the Republic of Serbia and they evaluate the state of interethnic relations in the Republic of Serbia more favorably. There is no significant correlation between the magnitude of the impact of negative statements made by religious officials, on the one hand, and the state of interethnic relations in the Republic of Serbia, on the other, as a factor affecting the security of the Republic of Serbia.

Respondents belonging to the Serbian Orthodox Church who believe that negative statements made by religious officials have a significant impact on the security of the Republic of Serbia are those respondents who score lower on the status of interethnic relations in the Republic of Serbia (Table 7).

Within the conducted research and the results obtained, it is possible to single out the most significant findings. It should be emphasized that any empirical research implies a specific theoretical framework. The theoretical basis of the research conducted is based on a number of relevant sources that were available and that influenced the subject of the research.

The analysis of the overall results of the research shows that interethnic relations through the prism of the security of the Republic of Serbia do not have a significant impact on the overall security of the Republic of Serbia, but churches and religious communities can have an influence on the formation of public opinion of their members towards the security of the Republic of Serbia, which in some circumstances may have implications to the security of the Republic of Serbia.

The correlation of public attitudes of the members of churches and religious communities towards state values, such as security, is an issue that needs to be considered and actualized in research. Research has shown the real relationship and identified the key factors that are significant from the perspective of the security of the Republic of Serbia and the practical resolution of issues of churches and religious communities, as an important segment of national security.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Baldwin, D. (1997). *The Concept of Security. Review of International Studies. Vol. 23, No.1.*
- Dragišić, Z. (2011). *National Security System of the Republic of Serbia.* Beograd: Fakultet bezbednosti. [In Serbian]
- Gallie, W.B. (1956). Essentially contested concepts. *Proceedings of the Aristotelian Society New Series, Vol. 56 (1955 - 1956), 167-198*
- Mijalković, S. (2009). *National Security.* Beograd: Kriminalističko-policajska akademija. [In Serbian]
- Milosavljević, B. (2014). A contribution to definition of the concept of security in legal theory. *Pravni zapisi* 5(1), 95-119. [doi: 10.5937/pravzap0-6036](https://doi.org/10.5937/pravzap0-6036) [In Serbian]
- Oladipo, S. B. (2013). Conflict, Global Peace & Security: The Role Of Civil Defense. *Asian Journal of Management Sciences And Education*, 2 (1).
- Pavlović, B. Z., & Karović, S. M. (2015). The Application of Bass Diffusion Model in Forecasting Telecommunication Services. *Defence Science Journal*, 65 (2), 144-149. [DOI: 10.14429/dsj.65.6026](https://doi.org/10.14429/dsj.65.6026)
- Petz, B. (1985). *Basic Statistical Methods for Non-Mathematicians*, Zagreb: SNL. [In Croatian].
- Radončić, H., Karović, S. M., & Dudić, M. (2016). Ethnic and religious contradictories. In *Archibald Reiss Days*, Vol. 2, 473-484. Beograd: Kriminalističko-policajska akademija
- Republic of Serbia (2009). *National Security Strategy of the Republic of Serbia.* Beograd: Ministarstvo odbrane. [In Serbian]

Republic of Serbia (2009). *Defense Strategy of the Republic of Serbia*. Beograd: Ministarstvo odbrane. [In Serbian]

Williams, P. D. (ed.). (2012). *Security Studies: An Introduction*, Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]

APPENDIX / ПРИЛОЗИ

Табела 1. Оцена међунационалних односа у Републици Србији
Table 1. Assessment of interethnic relations in the Republic of Serbia

Оцена/ Assessment		Београд/ Belgrade	Нови Сад/ Novi Sad	Нови Пазар/ Novi Pazar	Тутин/ Tutin	Сјеница/ Sjenica	Бујановац/ Bujanovac	Прешево/ Preševo	Студенти факултета исламских студија/ Students of Islamic Studies	Укупни узорак исламске заједнице/ The overall sample of the Islamic community
Веома добри/ Very good	<i>f</i>	1	0	1	9	0	0	4	0	15
	%	1,2	0	0,3	6,4	0	0	6,3	0	2,0
Углавном добри/ Mostly good	<i>f</i>	29	13	35	37	1	1	12	9	136
	%	34,5	22,4	11,2	26,4	2,8	3,0	18,8	7,3	17,9
Ни лоши ни добри/ Neither bad, nor good	<i>f</i>	36	18	97	55	10	2	15	36	246
	%	42,9	31,0	31,1	39,3	27,8	6,1	23,4	29,3	32,3
Углавном лоши/ Mostly bad	<i>f</i>	12	5	141	29	18	18	17	62	248
	%	14,3	8,6	45,2	20,7	50,0	54,5	26,6	50,4	32,6
Веома лоши/ Very bad	<i>f</i>	4	17	34	8	6	11	14	16	98
	%	4,8	29,3	10,9	5,7	16,7	33,3	21,9	13,0	12,9
Не жели да се изјасни/ Does not want to answer	<i>f</i>	2	5	4	2	1	1	2	0	18
	%	2,4	8,6	1,3	1,4	2,8	3,0	3,1	0	2,4
Укупно/ Total	<i>f</i>	84	58	312	140	36	33	64	123	761
	%	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Скална вредност/ Scale value		3,06	2,29	2,41	3,03	2,11	1,73	2,52	2,31	2,56
Σ		0,974	1,338	0,885	1,045	0,820	0,761	1,285	0,791	1,060

Табела 2. Основни статистички показатељи о квалитету међунационалних односа у Републици Србији

Table 2. Basic statistical indicators on the quality of interethnic relations in the Republic of Serbia

Општина (град)/ Municipality (city)	Српска православна црква/ Serbian Orthodox Church		Исламска заједница/ Islamic community		t-однос/ t-ratio*	Ниво значајности/ Significance level**
	(M)	(σ)	(M)	(σ)		
Бујановац/ Bujanovac	3,00	0,730	1,73	0,761	6,817	p=0,01
Нови Сад/ Novi Sad	3,33	0,892	2,29	1,338	4,646	p=0,01
Нови Пазар/ Novi Pazar	2,50	1,009	2,41	0,885	0,850	није значајан/ not significant
Београд/ Belgrade	3,00	0,974	3,06	0,974	-0,450	није значајан/ not significant
Тутин/ Tutin	1,67	0,606	3,03	1,045	-6,882	p=0,01
Прешево/ Preševo	3,00	0,730	2,52	1,285	2,336	p=0,05

* Граничне вредности t уз задати број ступњева слобода износи $t \geq 2,58$ и статистички је значајна на нивоу $p=0,01$; и $p \geq 1,96$ до $p < 2,58$ и статистички је значајна на нивоу $p=0,05$ (Petz, 1985, str. 341)

The limit value of t with the given number of levels of freedom is $t \geq 2.58$ and is statistically significant at the level of $p = 0.01$; and $p \geq 1.96$ to $p < 2.58$ and is statistically significant at the level of $p = 0.05$ (Petz, 1985, str. 341)

** Исто, стр. 341.

Ibid, p. 341.

← НАЗАД

← БАСК

Табела 3. Повезаност стања међунационалних односа у Србији са системом вредности
Table 3. Relationship between the state of interethnic relations in Serbia and the value system

Ред. Број/ No.	Категорије/ Categories	Исламска заједница/ Islamic community	Српска православна црква/ Serbian Orthodox Church
		R	r
1.	Слобода/ Freedom	-0,008	0,016
2.	Патриотизам/ Patriotism	-0,029	0,010
3.	Понос/ Pride	-0,070	-0,007
4.	Част/ Honor	-0,088*	-0,012
5.	Народ (нација)/ People (nation)	-0,114**	0,019
6.	Традиција/ Tradition	-0,108*	0,020
7.	Држава/ State	-0,015	0,013
8.	Храброст/ Courage	-0,134**	0,012
9.	Безбедност земље/ Security of the State	-0,043	0,000
10.	Мир у свету/ World peace	-0,094*	0,052
11.	Равноправност људи/ Equality of people	-0,069	0,097*
12.	Религија/ Religion	-0,089*	0,020
13.	Будућност/ Future	-0,108*	0,002
14.	Поштење/ Honesty	-0,0099	0,002
15.	Искреност/ Sincerity	-0,077	-0,016
16.	Другарство/ Friendship	-0,054	0,004
17.	Истина/ Truth	-0,048	0,042

**p<0.01, *p<0.05

Табела 4. Корелација постојања двеју исламских заједница у Републици Србији и стање међунационалних односа у Србији

Table 4. Correlation between the existence of two Islamic communities in the Republic of Serbia and the state of interethnic relations in Serbia

Утицајни фактори/ Influential factors	Испитаници ИЗ/ Respondents from IC	Испитаници СПЦ/ Respondents from SOC
	r	r
Стање међунационалних односа у Србији/ The state of interethnic relations in Serbia	0,048	-0,145**

**p<0.01, *p<0.05

Табела 5. Корелација утицаја нестабилних односа у исламској заједници и стање међунационалних односа у Србији
 Table 5. Correlation of the impact of unstable relations in the Islamic community and the state of interethnic relations in Serbia

Утицајни фактори/ Influential factors	Испитаници ИЗ/ Respondents from IC	Испитаници СПЦ/ Respondents from SOC
	r	r
Стање међунационалних односа у Србији/ The state of interethnic relations in Serbia	-0,030	-0,146**

**p<0.01, *p<0.05

Табела 6. Корелација подршке институција Републике Србије једној од исламских заједница и изабраних варијабли
 Table 6. Correlation of the support of the institutions of the Republic of Serbia to one of the Islamic communities and selected variables

Утицајни фактори/ Influential factors	Испитаници ИЗ/ Respondents from IC	Испитаници СПЦ/ Respondents from SOC
	r	r
Стање међунационалних односа у Србији/ The state of interethnic relations in Serbia	-0,090*	-0,159**

**p<0.01, *p<0.05

Табела 7. Корелација негативног иступања верских службеника и изабраних варијабли
 Table 7. Correlation of negative statements made by religious officials and selected variables

Утицајни фактори/ Influential factors	Испитаници ИЗ/ Respondents from IC	Испитаници СПЦ/ Respondents from SOC
	r	r
Стање међунационалних односа у Србији/ The state of interethnic relations in Serbia	0,018	-0,175**

**p<0.01, *p<0.05